

Sisekaitseakadeemia
Politsei-ja Piirivalvekolledž

Morten Aasaroht

PÄRNU LINNA ALAEALISTE KOMISJONI PRAKTIKA
AASTATEL 2006 – 2009 JA SELLE SEOS PIIRKONNA
VÕRGUSTIKUTÖÖGA

Lõputöö

Juhendaja:

Kätlin Alvela, MA

Kaasjuhendaja:

Eda Sieberk

Muraste 2011

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politsei-ja Piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: mai 2011
Töö pealkiri: Pärnu linna alaealiste komisjoni praktika aastatel 2006 – 2009 ja selle seos piirkonna võrgustikutööga.	
Töö autor: Morten Aasaroht	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö on kirjutatud eesti keeles, võõrkeelne kokkuvõte inglise keeles. Töö maht on 36 lehekülge, selles on 7 joonist. Töö kirjutamisel on kasutatud 15 allikat. Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada Pärnu linna alaealiste komisjoni mõjutusvahendite määramise praktika seoses võrgustikutööga, kui laialdaselt on alaealiste komisjonis kasutusel võrgustikutöö. Alaealiste komisjonis määratud mõjutusvahendite tulemuslikkus ja võrgustikutöö tähtsus komisjoni tööpraktikas. Uurimistöö esimeses pooles räägitakse lahti Pärnu linna alaealiste komisjon töö ja selle seosed võrgustikutööga. Töö teises osas antakse ülevaade uurimistöö metoodikast, tutvustatakse uurimismeetodit ja valimit ning viimasena on analüüsitud Pärnu linna alaealiste komisjoni otsuseid ning tulemused ja järeldused, milleni autor töö käigus jõudis. Samuti on töö viimases osas autoripoolsed soovitusel ja ettepanekud.</p>	
Võtmesõnad: alaealine, võrgustikutöö, sotsiaalvõrgustik, mõjutusvahendid, analüüs	
Võõrkeelsed võtmesõnad: juvenile, networking, analysis	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Aivar Toompere	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Kätlin Alvela	Allkiri:

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU.....	4
SISSEJUHATUS	6
1. VÕRGUSTIKUTÖÖ MÕISTE JA OLEMUS.....	8
1.1. Võrgustikutöö tugevad ja nõrgad küljed.....	10
2. PIIRKONNA KIRJELDUS	12
2.1. Koostöövõrgustik Pärnumaal.....	12
2.2. Ülevaade erinevatest mõjutusvahenditest Pärnumaal	13
3. ÕIGUSRIKKUMISED JA ARENGUKAVA.....	15
3.1. Alaealiste poolt toime pandud õigusrikkumised	15
3.2. Valitsuse alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava 2007-2009	16
4. SEADUSANDLUS	18
4.1. Haldusõigus.....	18
4.2. Alaealise mõjutusvahendite seadus	18
5. UURIMUSE TEOSTAMINE	21
5.1. Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	21
5.2. Uurimuse läbiviimine, probleemiasetus ja metoodika	21
5.3. Tulemused ja arutelu	29
5.4. Probleemid ja ettepanekud	30
KOKKUVÕTE.....	32
SUMMARY.....	33
KASUTATUD KIRJANDUS.....	34
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	36

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

Alaealine – 7-18 aasta vanune isik. (Halinga...2009)

Alaealiste komisjon – vallavalitsuse juurde moodustatud ja vallavanema käskkirjaga kinnitatud seitsmeliikmeline komisjon, mille asjaajamist korraldab sekretär ja tööd koordineerib esimees või aseesimees. (AMS § 11, §12)

Alaealise seaduslik esindaja – lapsevanem või seadusega määratud kasuvanem, eestkostja. (Halinga...2009)

Ametnikevõrgustik – eri ametiasutusi esindavad ametnikud, kes omavad informatsiooni ja ressursse ning teevad koostööd kliendi probleemide lahendamiseks. (Korp, Leppiman, Meres ja Vaher 2002:26)

Arendustegevuslik võrgustik – võrgustik, kus juba kord on alustatud võrgustikutööd ning leitakse, et tööd võiks jätkata ning läbi võrgustikutöö toimub nt lastekaitsetöö arendamine vastavalt oma võrgustiku tüübile. (Korp jt 2002:27)

Informatiivne võrgustik – võrgustik, mis vahendab mingit infot kellegi vahel, kellegile. (Korp jt 2002:26)

Koostööpartnerid – inimesed, inimeste rühmad ja institutsioonid, kes on kaasatud arengukava väljatöötamise, teostamise ja/või hindamise protses. (Halinga...2009)

Kriminaalpreventsioon – õigusrikkumiste ennetamine. (Halinga...2009)

Mõjutusvahendid – meetodid alaealise käitumise muutmiseks. (AMS § 3)

Mõjutusvahendi kohaldaja – isik, kes teostab järelevalvet määratud mõjutusvahendi kohaldamise üle. (AMS §8 lg2)

Otsus – alaealisele ja tema esindajale esitatav dokument määratud mõjutusvahendi kohta. (AMS § 24)

Projekt – konkreetse eesmärgi saavutamise kava, millel on oma selgelt määratletud tähtaeg, teostaja, ressursid ja mõõdetav tulemus. (Halinga...2009)

Riiklik võrgustik – võrgustiku organiseeritud tasand, mida iseloomustavad riiklike ja munitsipaalinstiitutsioonide poolt osutavad teenused. (Korp jt 2002:25)

Sotsiaalne tugisüsteem – süsteem, kuhu kuulub nii üksik – kui ka ametlik suhete võrgustikke, kusjuures viimase ressursse mobiliseerib sotsiaaltöötaja. (Korp jt 2002:25)

Sotsiaalvõrgustik – on grupile tüüpiline kontaktide mudel, mille omadused aitavad seletada gruppi kuuluvate indiviide käitumist. (Klefbeck ja Ogden 2001:75)

Võrgustik – indiviidi ümbritsev süsteem, mis moodustub inimgruppidest, kellel on mingi ühine eesmärk ja ühised huvid. (Klefbeck ja Ogden 2001:74)

Võrgustikutöö – koostöö erinevate ametkondade ja struktuuridega kliendi argielu probleemide lahendamiseks. (Allev ja Koppel 2001: 23)

SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö teema on valitud lähtuvalt töö autori igapäevasest piirkonnapolitseerimise tööst, mille käigus on korduvalt kokku puutunud alaealiste komisjoni töö ning piirkonna võrgustikutööga. Puutudes sageli kokku süütegusid toime panevate alaealistega, on töö autor mõistnud, et ametivõimude kiire reageerimine alaealiste poolt toime pandud süütegudele on äärmiselt oluline. Kiire reageerimise juures omab suurt rolli alaealiste komisjon, kellele on seadusega antud õigus määrata õigusrikkumise toime pannud alaealistele mõjutusvahendeid. Tõhusa ja mõjusa mõjutusvahendi määramisel on väga oluline, et alaealiste komisjonis toimiks tihe võrgustikutöö. Ilma võrgustikutööta jäävad määratud mõjutusvahendid nõrgaks, st ei avalda sellist mõju nagu oleks vaja.

Lõputöö eesmärgiks on uurida Pärnu linna alaealiste komisjoni töö praktikat aastatel 2006-2009 ning selle seost võrgustikutööga. Alaeesmärkideks on välja selgitada Pärnu linna alaealiste komisjonis aastatel 2006-2009 määratud mõjutusvahendite osakaal liigiti ning mõjutusvahendite määramisel kasutatud võrgustikutöös osalenud ametnike panus.

Lõputöö uurimisküsimused on püstitatud järgmiselt:

1. Milliste organisatsioonide esindajad (võrgustiku liikmed) ja kui sageli osalesid Pärnu linna alaealiste komisjoni töös aastatel 2006-2009?
2. Milliste organisatsioonide esindajate (võrgustiku liikmete) poolt algatati võrgustikutöö Pärnu linna alaealiste komisjonis aastatel 2006-2009?
3. Milliseid mõjutusvahendeid määrati võrgustikutöö tulemusel Pärnu linna alaealiste komisjoni poolt aastatel 2006-2009?

Lõputöö jaguneb kaheks osaks: teoreetiline ja empiiriline osa. Teoreetiline osa annab ülevaate kehtivast seadusandlusest, Pärnu linna alaealiste komisjoni töö korraldusest ja seostest piirkonna võrgustikutööga ning kirjeldatakse lähemalt võrgustikutöö olemust ja selle tähtsust. Töös antakse Pärnu linnas 2006 – 2009 toime pandud süütegude ülevaade, sealhulgas tuuakse välja, kui palju materjale saadeti Pärnu linna alaealiste komisjonile, komisjoni poolt määratud mõjutusvahendite liikidest ja nende rakendamise koostöös piirkonna võrgustikuga. Empiirilises osas tehakse dokumentide töötlus Pärnu linna alaealiste komisjoni otsustest aastatel 2006 kuni 2009 ja analüüsitakse saaduid vastuseid. Käesoleva töö koostamisel on

kasutatud uurimismaterjali, mis põhineb empiirilisel andmestikul ning on kogutud kvantitatiivsel meetodil. Andmete kogumisel on kasutatud Pärnu linnavalitsuse alaealiste komisjoni otsuseid, mis on väljastatud Pärnu linna alaealiste komisjoni sekretäri poolt. Kuna sekretäril ei olnud võimalik väljastada 2010.a otsuseid, siis on käesolevas töös lähtutud analüüsi tegemisel Pärnu linna alaealiste komisjoni 2006-2009.a otsustest kui ainuvõimalikest lähteallikates. Uurimisprotsess koosnes andmete kogumisest, andmete sisestamisest, töötlemisest, andmete analüüsist ning tõlgendamisest.

Siinkohal tänab töö autor oma juhendajat Kätlin Alvelat ning kaasjuhendajat Eda Sieberki, kes igati toetasid ning olid abiks asjatundlike nõuannetega.

1. VÕRGUSTIKUTÖÖ MÕISTE JA OLEMUS

1950ndatel aastatel uuris Briti sotsiaalantroloog James Barnes Norra kalurikogukonda ning märkas, et teatud inimesed on kontaktis mingi hulga teiste inimestega. Suhted inimeste vahel olid erinevad, mõned lähedasemad, mõned kaugemad. Seda suhete välja hakkas ta nimetama võrguks. 1954. aastal võttis Barnes kasutusele mõiste võrgustikutöö. Võrgustik ei ole tavatermin nagu perekond või kool. Võrgustik ja võrgustikutöö pärineb ingliskeelsest sõnast *network*, mis tähendab võrku või võrgustikku ning sõna *networking* võrgustikutööd. Kasutatakse ka mõistete *framework* (raam, raamistik, toestik), korraldus, kuid see ei ole nii levinud. (Klefsbeck ja Ogden 2001:74)

Võrgustikutöö all käsitleb töö autor osapoolte koostööd, kuhu kuuluvad abivajaja/abistatava sotsiaalvõrgustik ja ametnikevõrgustik. **Sotsiaalvõrgustik** on inimest argielus ümbritsevad sotsiaalsed suhted, mis on vajalikud inimese eksisteerimiseks ühiskonnas. Sotsiaalvõrgustikku mõjutavad mitmed faktorid nagu näiteks väärtused, hoiakud, sugu, sissetulek jne. Suhted indiviidi ja võrgustiku vahel on vastastikuse iseloomuga (Kiik 2003:24).

Kui abivajaja ise ei taju oma probleemi, on ta abistatav. Võrgustiku eesmärk on abivajaja argielu probleemide lahendamine. Võrgustiku puhul on tegemist ühendatavate ja piiritletavate suhetega teatud inimeste või inimgruppide vahel. Võrgustik eeldab mingisuguseid suhteid ja kommunikatsiooni. Vaadeldes loomulikult tekkinud inimestevahelisi suhteid, võime rääkida sotsiaalsetest suhetest ehk sotsiaalsest võrgustikust. Suhteid ja võrgustikku, milles domineerib inimese ametkondlik positsioon, nimetatakse ametlikuks või ametkondlikuks suhete võrgustikuks. Võrgustikutöös nähakse võimalust teha tulemuslikku koostööd, et paremini jagada olemasolevat informatsiooni ning aidata abivajajal valutumalt lahendada oma probleeme. Eestis on võrgustikutööd tehtud erinevate projektide kaudu alates aastast 1996. Viimastel aastatel on seda võrgustikumeetodit järjest laiemalt teadvustatud ning kasutama hakatud. Võrgustikutöö edukaks juurutamiseks ja arenguks on vaja stabiilset hoolekandesüsteemi, professionaalseid lastekaitsetöötajaid. Last ümbritsevate võrgustike vaatlemine süsteemina annab paremaid võimalusi lapsega seotud probleemide lahendamiseks ja pikemas perspektiivis ka ennetamiseks (Korp 2004:78). Väga oluline on ka sotsiaaltööga haakuvate sektorite – hariduse, tervishoiu, politsei, spordi, kultuuri areng ning tegevusplaanid. **Ametnikevõrgustikku** kuuluvad eri ametiasutusi esindavad isikud, kes oma ametipositsiooni tõttu on vastastikku seotud kliendi probleemi(de) lahendamisega, st nad omavad informatsiooni ja ressursse ning teevad koostööd kliendi probleemi(de) lahendamiseks.

Ametnikevõrgustik võib kujuneda kahel viisil:

- kliendi algatusel, kes otsib abi;
- ametnike algatusel, kes saavad infot abivajajast teiste ametnike või mõne sotsiaalvõrgustiku osapoole kaudu.

Võrgustikutööd võib vaadelda tulenevalt sotsiaalhoolekande seadusest ka erinevatel tasanditel sotsiaalministeeriumi, maavalitsuse, kohaliku omavalitsuse tasandil ning vabatahtlikult hoolekandes osalevate juriidiliste ja füüsiliste isikute poolt tehtava tööna. (Korp ja Rääk 2004:13)

Võrgustikutöö mudelite juures peaks arvestama järgmisi asjaolusid (Korp ja Rääk 2004:17-18):

- võrgustikutöö hõlmab institutsioone, mis on omavahel seotud ja tegelevad laste probleemide lahendamisega;
- oluline on informatsiooni liikumine, tuleb vältida võrgustikutöö dubleerimist;
- võrgustikutöö peab arvestama lapse huvide ja õigustega;
- võrgustikutöös osalevad inimesed soovivad teha koostööd;
- koostöö algatajaks on see, kes saab esimesena informatsiooni abivajaja kohta;
- probleemi lahendamisse kaasatakse nii ametnikevõrgustik kui ka sotsiaalvõrgustik;
- võrgustikutööd peab juhtima võrgustikutöö koordinaator ehk võtmeisik;
- võrgustikutööga teadvustatakse probleeme, otsitakse lahendusi, suunatakse ja muudetakse väärtushinnanguid, ühtlustatakse terminoloogiat;
- võrgustikutöös osalejatel on kindel roll ja tööloik ning vastutus; ühised eesmärgid, üksteist mõistetakse ja toetatakse;
- kaasatud spetsialistide hulk on piiratud;
- arvestatakse keskkonda, kus võrgustik tegutseb (nt omavalitsus, kool);
- olulised on isiklikud kontaktid võrgustikutööd tegevate inimeste vahel;
- tähtis on abi kättesaadavus abivajajale, kliendisõbralikkus;
- võrgustikutöö on neutraalne ning konfidentsiaalne;
- võrgustikutöö on operatiivne ja järjepidev.

1.1. Võrgustikutöö tugevad ja nõrgad küljed

Võrgustikutöö rakendamine ei suju alati takistusteta, ka võrgustikutöös on omad negatiivsed ja positiivsed asjaolud. Eelkõige on probleeme juhtumi lahendamiseks hädavajalike spetsialistide ja pereliikmete kaasamisega, sest ideaalne võrgustikutöö kätkeb endas minimaalselt ametnikevõrgustikku ja sotsiaalvõrgustikku. Oluline on, et nii ametnike kui ka abivajaja lähedaste vahel valitseks tasakaal, sest ühe osapoole ülekaalu korral võib see mõjutada tehtavaid otsuseid ühe või teise osapoole kasuks. Ametnikevõrgustik võib mõnikord olla huvitatud sellest, et probleem lahendatakse nende huvidest lähtudes, mis aga ei pruugi alati ühtida abivajaja huviga. (Korp ja Rääk 2004:19)

Võrgustikutöö tugevad küljed on (Korp ja Rääk 2004:19-20):

- probleemide reageerimise kiirus, mitmekülgsus;
- omavaheline suhtlemine aitab mõista üksteise tööpõhimõtteid;
- otsused tehakse kollektiivselt- tead, et pole vaja otsustada üksinda;
- aitab ära hoida läbipõlemist, info liigub;
- kaasatud on erinevate elualade spetsialistid, lapsele olulised inimesed;
- regulaarselt toimuvad spetsialistide koosolekud;
- lahendusi otsitakse üheskoos-ühised eesmärgid;
- koostöö tõttu on tulemus parem võrreldes sellega, kui needsamad inimesed töötaksid igaüks omaette, tähtis on ka kindel vastutus ja oma maine sidumine vastutusega;
- klient on paljude spetsialistide huviorbiidis, see aitab kliendi probleemi paremini lahendada ning väldib töö dubleerimist;
- terviklikum informatsioon;
- meeskonnatunne;
- tegevuse parem planeerimine, üksteisega kooskõlastamine, tööjaotus;
- tahe tegutseda, võrgustikutööd jäävad tegema tõsiseltvõetavad inimesed.

Kindlasti tuleb arvestada võrgustikutöö korraldamisel ka selle nõrkustega. Järgnevalt mõned näited (Korp ja Rääk 2004:20):

- spetsialistide ja lastekaitsetöötajate vähesus;
- puudulik koostöö hariduse, sotsiaalvaldkonna ja mittetulundusühingute vahel;

- puudulik valmisolek koostööks – teadmiste vähesus;
- klientide passiivsus;
- omavalitsuse vähene aktiivsus;
- liidri puudumine – liidri rolliga kaasnevat vastutust ei julge keegi võtta enda kanda, puudub julgus olla liidri rollis;
- vähene koostööoskus;
- motivatsiooni puudumine;
- aktiivsete inimeste suur töökoormus, mistõttu neid ei saa kaasata igasse võrgustikku;
- ajalise ressursi puudumine;
- kliendi saladuse hoidmise probleem;
- tegevuse ja tegevuspiiride laialivalgumine – piiritlematus;
- transport igas mõttes;
- probleemide keerukus – raske leida ühest lahendust.

Professionaalne võrgustikutöö saab kujuneda vaid siis, kui seda praktiliselt harjutatakse ja katsetatakse ning omandatud kogemusi jagatakse teiste võrgustikega. Võrgustikutöös peab lähtuma eelkõige lapse probleemist, selle tõstatajast või aitajast ning seejärel kontakteeruma juhtumiga kõige otsesemalt seotud inimestega. (Korp ja Rääk 2004:22)

Lõputöö autor arvab, et võrgustiku liikmete koostöö arendamine on oluline alaealiste õigusrikkumiste ennetamisel.

2. PIIRKONNA KIRJELDUS

Pärnu maakond on pindalalt riigi suurim, hõlmates Eesti vabariigi üldterritooriumist 10,6%. Maakonnas on 20 kohaliku omavalitsust 90929 elanikuga. Maakonna keskuseks olev Pärnu linn on suurim administratiivüksus 43389 elanikuga. Ülejäänud valdade-linnade rahvaarv kõigub 569 (Lavassaare) ja 5322 (Audru) vahel. 2007.aasta seisuga on maakonnas 11 854 noort vanuses 7-17 eluaastat. Pärnumaal on 53 üldhariduskooli: 15 gümnaasiumi, 26 põhikooli (neist 2 erikooli) ja 12 algkooli. Kohalikes omavalitsustes töötab 14 huvikooli, lisaks 16 erahuvikooli. Maakonna kuue kohaliku omavalitsuse juures töötab kaheksa Avatud Noortekeskust. Noortekeskuste arv on järjepidevalt suurenenud. Geograafilisest eripärast ning hajaasustusest lähtuvalt on Pärnumaal arvukalt maakoole, neist valdav osa on väikekoolid. Aasta-aastalt süveneb kooliränne maakoolidest Pärnu linna. Kohustusliku hariduse raames liikus vastaval suunal 2007. aastal 22% maakoolide õpilaskonnast. Hariduslike erivajadustega õpilased moodustavad pea neljandiku maakoolide õpilaskontingendist. Need on õpilased, kes saavad ühel või teisel moel täiendavat õpiabi ning kelle õpijõudlus on üldjuhul madal. Nendel õpilastel on oht sattuda riskirühma. Sageli kaasnevad madala õpijõudlusega suhtlemis- ning käitumisprobleemid. Maakonna nelja munitsipaalkooli juures töötavad õpilaskodud, kus 2007. aastal oli 80 riiklikult finantseeritavat õpilaskohta. Maakonnas on välja kujunenud kasvatusraskustega õpilaste klasside võrgustik, vastavad klassid töötavad seitsme kooli juures. Pikapäevakooli projektis osaleb kolm haridusasutust. (Pärnu...2007)

2.1. Koostöövõrgustik Pärnumaal

Järjepideva preventiivse tööga tegelevad maakonnas peamiselt Lääne Prefektuuri Pärnu politseijaoskond, Lääne Ringkonnaprokuratuuri Pärnu osakond, Pärnu maakonna alaealiste komisjon, 10 kohaliku omavalitsuse alaealiste komisjoni (Pärnu, Audru, Häädemeeste, Saarde, Sindi, Halinga, Tõstamaa, Vändra, Sauga, Are), Pärnu Maakohtu Kriminaalhooldusosakond, Pärnumaa Uimastiennetusnõukogu, Pärnumaa Tervisenõukogu, Pärnumaa haridusasutused ja kohalikud omavalitsused. Nõustamisteenust pakuvad: Pärnu Pereabikeskuse Psühholoogiateenistus, Noorte Nõustamiskabinet, Pärnu Õppenõustamiskeskus, Noorte Infopunkt, Psühhiaatria ja Psühhoteeraapia Keskus SENSUS.

Ühingutest kuuluvad koostöövõrgustikku Pärnumaa Punane Rist, Pärnu Lastekaitse Ühing, MTÜ Pärnumaa Skautide ja Gaidide Malev, MTÜ Pärnumaa Õpilasmalev. Maakonnas töötab 11 lastekaitse spetsialisti, 15 koolipsühholoogi, 16 kooli sotsiaalpedagoogi/sotsiaaltöötajat, 26 eripedagoogi/logopeedi, 76 parandusõppe õpetajat ja 6 karjäärinõustajat. Lisaks sellele töötab ühiskondlikel alustel Pärnu Õppenõustamiskeskuse karjäärinõustajate juhendamisel 18 liikmeline haridusasutuste karjäärinõustajate võrgustik. Igal aastal kuulutab maakonna alaealiste komisjon välja kriminaalpreventiivsete projektide konkursi. Aastate jooksul on välja kujunenud järgmised tegusad koostööpartnerid: Pärnumaa Õpilasmalev, Pärnu Õppenõustamiskeskus, Pärnu Lastekaitseühing, MTÜ Pärnumaa Skautide ja Gaidide Malev ja kasvatusraskustega õpilaste klasse omavad üldhariduskoolid. Projektitöös on enam raha eraldatud seikluskasvatusele, matkade ja laagrite korraldamisele (44% kogusummast), kasvatusraskustega õpilaste klasside laste huvitegevusele 39% ja Pärnumaa Õpilasmalevale (17%). Pärnumaa Õpilasmalevas on kasvatusraskustega õpilased juba kolmandat aastat integreeritud tavarühmadesse, mis rühmade tööd juhendavate pedagoogide sõnul annab parema tulemuse. Noorte õigusrikkumiste ennetamiseks ning vähendamiseks on Pärnu Linnavalitsus, Lääne Ringkonnaprokuratuur, Lääne Prefektuur ja Pärnu Maakohus sõlminud koostöölepingu, millele on lisatud tegevuskava kahe aasta lõikes. Tegevuskava finantseeritakse vastavalt lepingupartnerite eelarveliste vahendite võimalustele. (Pärnu...2007)

2.2. Ülevaade erinevatest mõjutusvahenditest Pärnumaal

Maakonnas töötab 10 kohaliku omavalitsuse alaealiste komisjoni, selle näitajaga on Pärnumaa Harjumaa järel teisel kohal vabariigis. Kohalikud komisjonid koordineerivad kriminaalpreventiivset tööd oma piirkonnas ning teevad koostööd maakonna komisjoniga. Osaletakse ühiskoolitustel ning maakondlikel õppepäevadel. Pärnu Õppenõustamiskeskuse baasil korraldatakse sotsiaalset, eripedagoogilist ning psühholoogilist nõustamist kogu maakonna ulatuses. Vastavat teenust on alates 2006. aastast võimalik osta kõigil maakonna kohalikel omavalitsustel ning haridusasutustel, samuti eraisikutel. Teenust on osutatud kõigile maakonna haridusasutustele ning korraldatud koostöös maavalitsusega piirkondlikke info- ja teabepäevi. Rakendunud on rehabilitatsiooniteenuse pakkumine Pereabikeskuse baasil. Korraldatakse ühiseid õppepäevi Avatud Noortekeskuste juhtidega. Tegutsevad õigusrikkujatele suunatud sotsiaalprogrammid. Valdkond on endiselt problemaatiline. Järjepidevalt tegutsevaid sotsiaalprogramme on vähe. Valdavalt on tegemist

projektipõhiste ettevõtmistega, mille tegevus piirdub kõige enam aastaga. Järjepidevalt tegutsevad vaid MTÜ Pärnumaa Õpilasmalev ja Pärnumaa Skautide ja Gaidide malev. Seikluskasvatus omab kindlat kohta kriminaalpreventiivses tegevuses. Seikluskasvatusliku suunitlusega on neljandik kriminaalpreventiivsete projektide konkursile esitatavatest projektidest. Probleemiks on endiselt juhendajate vähesus. (Pärnu...2007)

Erinevate õppevormide kasutuselevõtt laieneb. Maakonnas saab erinevat liiki õpiabi 24% koolikohustuslikest lastest. 5% nimetud õpilaskonnast on koondunud eriklassidesse. Maakonna koolide juures töötab 8 kasvatusraskustega õpilaste klassi, 13 tasandusklassi ja 14 abiklassi. 67% hariduslike erivajadustega õpilastest on poisid. Suurenenud on erialaspetsialistide ja nõustajate arv. Õpilaskodu teenust pakub neli maakonna kooli. Pikapäevarühmade töös osaleb neljandik põhikooli õpilaskonnast.

Kolmas sektor ja vabatahtlikud on kaasatud alaealiste õigusrikkumisi ennetavasse ja nõustamisalasesse tegevusse. Positiivse näitena võib tuua ühiskondlike karjäärinõustajate võrgustikku, mis töötab Pärnu Õppenõustamiskeskuse karjäärinõustajate juhendamisel. MTÜ Pärnumaa Õpilasmaleva töös osaleb suvevaheajal regulaarselt sadakond probleemset õpilast. Pärnumaa Skautide ja Gaidide malev ning Pärnumaa Lastekaitseühing on järjepidevalt läbi viinud kriminaalpreventiivse suunitlusega projekte.

Alaealiste mõjutusvahendite seaduses sätestatud mõjutusvahendite rakendamise võimalusi on laiendatud. Maakonna alaealiste komisjonidele on korraldatud ühiskoolitusi, kus on ühiselt arutatud erinevate mõjutusvahendite kasutamise võimalusi ning tutvutud maakonna ning vabariigi erinevate komisjonide töökogemustega. Kui varasematel aastatel on olnud valdavaks mõjutusvahendiks just hoiatuste kasutamine, siis viimastel aastatel on hakatud komisjonide poolt kasutama kombineeritud mõjutusvahendeid. Suurenenud on erialaspetsialistide vestlusele suunamine, samuti üldkasuliku töö kasutamine. Komisjonid praktiseerivad probleemsetel juhtudel laste teistkordset komisjoni kutsumist, mis sekretäride sõnul on distsiplineeriv ning annab sageli positiivseid tulemusi, samas suurendab see komisjonide töökoormust ning antud töö ei kajastu ka aasta-aruandlustes. Mõjutusvahendina on erinevate komisjonide poolt praktiseeritud käike erikoolidesse, samuti referaatide ja arutluste kirjutamist. (Pärnu...2007)

3. ÕIGUSRIKKUMISED JA ARENGUKAVA

3.1. Alaealiste poolt toime pandud õigusrikkumised

Valdav osa alaealisi õigusrikkujaid ei pane toime suuri ja raskeid kuritegusid, vaid pigem varavastaseid ja nn staatusega seonduvaid rikkumisi (koolikohustuse mittetäitmine, suitsetamine, alkoholarbimine, avaliku korra rikkumine jms). Alaealiste väärtegudest moodustavad ligi 70% alkoholi- ja tubakaseaduse rikkumised.

Alaealiste toime pandud varavastastest süütegudest moodustavad suurima osa vargused. Viimastel aastatel on suurenenud eeskätt vargused kaubandusettevõtetest ja sõidukitest, samuti ka sõidukite omavoliline kasutamine. Alaealiste toime pandud isikuvastastest süütegudest, mis on registreeritud, on enamus kehalise väärkohtlemise juhtumid. Kuid nende süütegude sagenemise üheks põhjuseks on ka asjaolu, et kuivõrd enne kriminaalmenetluse seadustiku jõustumist alustas kehalise väärkohtlemise korral menetluse kohus erasüüdistusmenetluses kannatanu või tema esindaja taotluse alusel, siis ei kajastunud see politseistatistikas. (Alaealiste...2006)

Alaealiste komisjoni suunatakse alaealisi kõige sagedamini varavastaste süütegude tõttu (ligi 40%). Neist ligi pooltel juhtudel on tegemist olnud 100 krooni piirimaile jäänud pisivargustega. Nende toimepanijate seas on enim esindatud kuni 13-aastased ja veidi rohkem ka tüdrukud. Komisjoni suunamise sageduselt teiseks põhjuseks on koolikohustuse mittetäitmine, järgnevad kehalise väärkohtlemise juhtumid ja uimastite tarbimine. Alkoholi, narkootikumide ja suitsetamise tõttu on komisjoni suunatud ligi 15% alaealistest õigusrikkujatest. Kõigi uimastitega, nii legaalsete kui ka illegaalsetega, alustab suurem osa õpilasi väga noorena. Enam kui neljandik end elu jooksul purju joonud poistest on teinud seda 12-aastasena või nooremana. Regulaarsetest suitsetajatest on kolmandik poisse ja viiendik tüdrukuid alustanud 12-aastasena või varem. Sama kehtib ka illegaalsete uimastitega katsetamisel: kuuendik uimastitega katsetanud õpilastest on mingit uimastit, peamiselt kanepit või amfetamiini, proovinud 12-aastasena või varem.

Politseiametnike hinnangul suureneb retsidiivsus alaealiste õigusrikkujate hulgas. Ka alaealiste komisjonide statistika kohaselt on korduvarutelude arv aasta-aastalt kasvanud. See näitab, et alaealise probleemi esmakordne arutelu ei ole olnud tulemuslik või on alaealine vahepeal toime pannud uue õigusrikkumise. Retsidiivsus on suurem varavastaste süütegude

toimepanijate seas. Kaasosaliste olemasolu võib soodustada noorte kuritegelikku käitumist. Ligi pooled alaealiste komisjonidesse suunatud noored olid komisjoni suunamise põhjuseks olnud juhtumite puhul tegutsenud grupis – tegu oli varguse, grupiviisilise vägivalla või sissetungiga. Ka alkoholi pruugitakse sagedamini rühmas ja grupiviisilisi tegusid sooritavad poisid oluliselt sagedamini. Ligi 2/3 alaealiste grupi poolt toime pandud süütegudest olid vargused, põhiosa grupis toime pandud vargustest moodustasid vargused sõidukitest ja sõidukite omavoliline kasutamine. Grupis toime pandud asjad jõuavad sagedamini kohtusse. (Alaealiste...2006)

3.2 Valitsuse alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava 2007-2009

Vabariigi Valitsuse kinnitatud arengukava püstitab peamised eesmärgid alaealiste kuritegevuse ennetamiseks ja vähendamiseks aastatel 2007–2009 ning kavandab selleks vajalikud meetmed ja ressursivajaduse. Arengukava aluseks on Vabariigi Valitsuse poolt 10. märtsi 2006. a korraldusega nr 165 heaks kiidetud arengukava koostamise ettepanek. Arengukava on välja töötatud kooskõlas Vabariigi Valitsuse 13.12.2005. a määrusega nr 302 „Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord“. Alaealised on kriminaalselt üks aktiivsemaid vanuserühmi. (Alaealiste...2006)

Arengukavas käsitletavat peamised teemad on järgmised (Alaealiste...2006):

- Alaealiste probleemide varane märkamine ja senisest tõhusam võrgustikutöö lapse abistamiseks;

See peaks kaasa aitama nii õpi- kui ka kasvatusraskuste ennetamisele ja vähendama tõenäosust, et lapsel võiks tulevikus kujuneda antisotsiaalne ja delinkventne käitumine;

- Alaealiste komisjonide süsteemi arendamine;

Alaealiste komisjonide süsteem tegeleb aastas ligi 4000 alaealise õigusrikkujaga. Selleks, et aidata komisjoni suunatud noortel hoiduda uuesti kuritegelikule teele sattumast, on vaja muuta alaealiste komisjonide süsteem senisest tõhusamaks. Arengukavas nähakse ette mitmesuguste analüüside tegemist, et käivitada komisjonide võrgustiku, juhtimissüsteemi ja infokeskkonna korrastamine. Olemasoleva komisjonide süsteemi arendamiseks täpsustatakse

rahastamisega seonduvat, muudetakse töökorraldus selgemaks ning astutakse samme mõjutusvahendite kättesaadavuse parandamiseks;

- Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste koolide (*edaspidi erikool*) ümberkorraldamine;

Erinevatel hinnangutel on erikoolide tulemuslikkus üsna madal: suur osa erikooli endistest kasvandikest on karistatud õigusrikkumiste eest, ei õpi ega tööta. Erikoolide süsteemi tulemuslikumaks muutmiseks nähakse arengukavas ette erikoolide infrastruktuuri korrastamine, tähelepanu pööratakse õppe- ja kasvatustöö arendamisele, sh järelhooldussüsteemi loomisele. Lähiaastatel asutakse erikoole diferentseerima.

Jätkuvalt rõhutatakse arengukavas alaealiste erikohtlemise olulisust kriminaalmenetluses ja vajadust alaealiste õigusrikkumisi kiiresti menetleda. Alaealistega töötades ei tohi ära unustada, et nende heaolu, individuaalne lähenemine ja sotsiaalne kaitse on äärmiselt tähtsal kohal (McCord, Widom & Crowell 2001:154). Vanglakaristuse määramist alaealistele tuleb pidada viimaseks võimaluseks ja seda juhul, kui ükski leebem sekkumine pole alaealise kriminaalse karjääri lõpetamisele mõjunud. (Alaealiste...2006)

4. SEADUSANDLUS

4.1. Haldusõigus

Alaealiste mõjutusvahendite seaduse (AMS) näol on tegemist valdavalt haldusõiguse valdkonda kuuluva regulatsiooniga. Komisjon on haldusorgan, mis vastavalt haldusmenetluseseaduse §-le 8 on seadusega avaliku halduse ülesandeid täitma volitatud kogu. Komisjoni tegevus on avalikele huvidele orienteeritud sotsiaalselt kujundav tegevus, mis kuulub korraldava ja koormava halduse valdkonda. Komisjoni tegevust reguleerib haldusmenetluskord (alaealiste mõjutusvahendite seadus § 1 lg 4), selle otsus on haldusakt (haldusmenetluseseadus § 51), mis on alaealiste mõjutusvahendite seaduses §-de 63 ja 26 alusel vaidlustatav ning vastab seega ja haldusmenetluseseaduse §-de 54-57 (haldusakti õiguspärasus) nõuetele. (Sootak 17.03.2010)

4.2. Alaealise mõjutusvahendite seadus

Alaealise mõjutusvahendite seadus (AMS) hakkas kehtima 1. septembrist 1998. Kõigis maakondades loodi maavanema korraldusega alaealiste komisjon. Seaduse kohaselt peavad seitsmeliikmelisse komisjoni kuuluma haridus-, sotsiaal- ja tervishoiualaste töökogemustega isikud, politseiametnik, kriminaalhooldusametnik ja alaealiste komisjoni sekretär. Ka kohalik omavalitsus võib kooskõlastatult maakonna alaealiste komisjoniga moodustada linna või valla alaealiste komisjoni ning sel juhul selles piirkonnas elavate alaealiste õigusrikkumisi maakonna alaealiste komisjon ei aruta. Alaealise mõjutusvahendite seaduse peamine eesmärk on ennetada ja vähendada alaealiste kuritegevust mõjutusvahendite tulemusliku kasutamise abil. Seadus määrab kindlaks isikute ringi, kelle suhtes mõjutusvahendeid kohaldatakse. Alaealiste komisjoni põhimääruse järgi on komisjoni põhiülesanne oma haldusterritooriumil alaealistega tehtava kriminaalpreventiivse töö koordineerimine ning õigusrikkumisi soodustavate tegurite vähendamine, samuti alaealistele õigusrikkujatele määratud mõjutusvahendite kohaldamise abil nende elu korraldamine ja alaealiste järelevalvetuse vähendamine.

Alaealise mõjutusvahendite seaduse § 2 tähenduses on alaealine 7-18 aasta vanune isik. Seadus reguleerib alaealise vastutust, kes on nooremana kui neljateistaastasena toime pannud karistusseadustikus fikseeritud kuriteokoosseisule vastava õigusvastase teo, samuti karistusseadustikus või muus seaduses fikseeritud väärteokoosseisule vastava õigusvastase teo. Alaealise mõjutusvahendite seadus võimaldab kohaldada mõjutusvahendeid ka nende alaealiste suhtes, kes neljateist- kuni kaheksateistaastasena on toime pannud karistusseadustikus fikseeritud kuriteo, kuid prokurör või kohus on tema suhtes kriminaalmenetluse lõpetanud ja andnud materjalid üle alaealiste komisjonile. Samuti nende alaealiste suhtes, kes neljateist- kuni kaheksateistaastasena on toime pannud karistusseadustikus või muus seaduses fikseeritud väärteo, kuid kohtuväline menetleja või kohus on tema suhtes väärteomenetluse lõpetanud ja andnud materjalid üle alaealiste komisjonile. Mõjutusvahendeid saab rakendada ka nende alaealiste suhtes, kes ei täida koolikohustust, tarvitavad alkohoolseid jooke, narkootilisi või psühhotroopseid aineid.

Taotluse komisjonile alaealise õigusrikkumise asja arutamiseks koos alaealise koolist või töökohast antud iseloomustuse ja sotsiaaltöötaja arvamusega tema perekonna kohta võivad esitada (Alaealiste...2011):

- alaealise seaduslik esindaja;
- politseiametnik;
- kooli esindaja kooli direktori volikirja alusel;
- lastekaitseametnik;
- sotsiaalametnik;
- kohtunik;
- prokurör;
- keskkonnajärelevalvega tegeleva asutuse ametnikud;

Lastekaitseametnik ja sotsiaaltöötaja võivad alaealiste komisjonile esitada taotluse nende alaealiste suhtes, kes ei täida koolikohustust.

Vastavalt alaealise mõjutusvahendite seadusele võib alaealisele kohaldada ühte või mitut järgmistest mõjutusvahenditest (Eesti...2005):

- hoiatus;
- koolikorralduslikud mõjutusvahendid (põhiharidust omandavate);

- kasvatusraskustega õpilaste eraldi klassi suunamine, pikapäevarühma suunamine;
- vestlusele suunamine psühholoogi, narkoloogi, sotsiaaltöötaja või muu spetsialisti juurde;
- lepitamine;
- kohustus elada vanema, kasuvanema, eestkostja või perekonnas, hooldaja juures või lastekodus;
- üldkasulik töö;
- käendus;
- noorte- või sotsiaal programmides või ravikuurides osalemine;
- kasvatuseritingimusi vajavate õpilaste erikooli suunamine.

Ühe õigusrikkumise eest saab mõjutusvahendeid kohaldada ainult ühel korral, kuid samas võib määrata mitu mõjutusvahendit korraga, nt nii psühholoogi juurde suunamise kui sotsiaalprogrammis osalemise. Kui aga noor talle määratud mõjutusvahendit ei täida (nt tegi ära vaid 10 tundi talle määratud 40st üldkasuliku töö tunnist), siis arutatakse noore asja uuesti ja määratakse uus mõjutusvahend. Erikooli suunatakse üldjuhul vaid neid noori, kelle õigusrikkumisi on komisjonis korduvalt arutatud ja varasemad mõjutusvahendid pole andnud tulemusi. Erikooli suunamisel teeb alaealiste komisjon otsuse, kuid kuna tegu on isiku vabaduse piiramisega, jääb lõppsõna kohtunikule, kes oma määrusega alaealiste komisjoni vastava taotluse kas rahuldab või mitte. (Kallas, Heido ja Räsä 2010:46)

5. UURIMUSE TEOSTAMINE

5.1. Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Lõputöö eesmärgiks on uurida Pärnu linna alaealiste komisjoni töö praktikat aastatel 2006-2009. Alaeesmärkideks on välja selgitada Pärnu linna alaealiste komisjonis aastatel 2006-2009 määratud mõjutusvahendite osakaal liigiti ning mõjutusvahendite määramisel kasutatud võrgustikutöös osalenud ametnike panus.

Lõputöö uurimisküsimused on püstitatud järgmiselt:

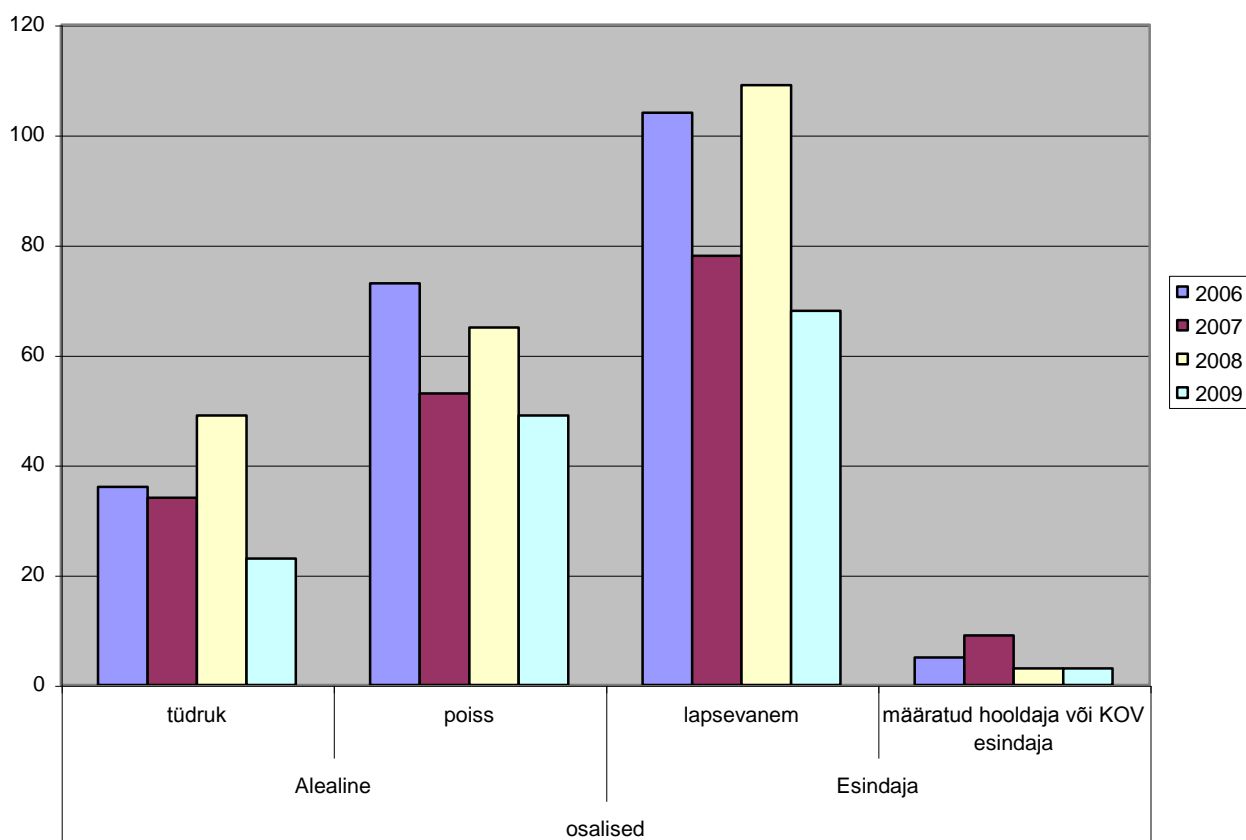
1. Milliste organisatsioonide esindajad (võrgustiku liikmed) ja kui sageli osalesid Pärnu linna alaealiste komisjoni töös aastatel 2006-2009?
2. Milliste organisatsioonide esindajate (võrgustiku liikmete) poolt algatati võrgustikutöö Pärnu linna alaealiste komisjonis aastatel 2006-2009?
3. Milliseid mõjutusvahendeid määrati võrgustikutöö tulemusel Pärnu linna alaealiste komisjoni poolt aastatel 2006-2009?

5.2. Uurimuse läbiviimine, probleemiasetus ja meetoodika

Uuringu raames analüüsiti kvantitatiivselt Pärnu linna alaealiste komisjoni otsuseid aastail 2006 kuni 2009. Antud perioodi vältel tehti kokku 383 otsust. Algandmed saadi Pärnu Linnavalitsusest. Valim stratifitseeriti aasta, osavõtjate arvu, otsuse liigi ja võrgustikuliikmete arvu järgi. Valimi moodustamise ühikuks oli Pärnu linna alaealiste komisjoni otsused. Otsustest koguti järgmisi andmeid: osavõtjate arv, võrgustikuliikmete arv, laste sooline jaotus, mõjutusvahendite liigid.

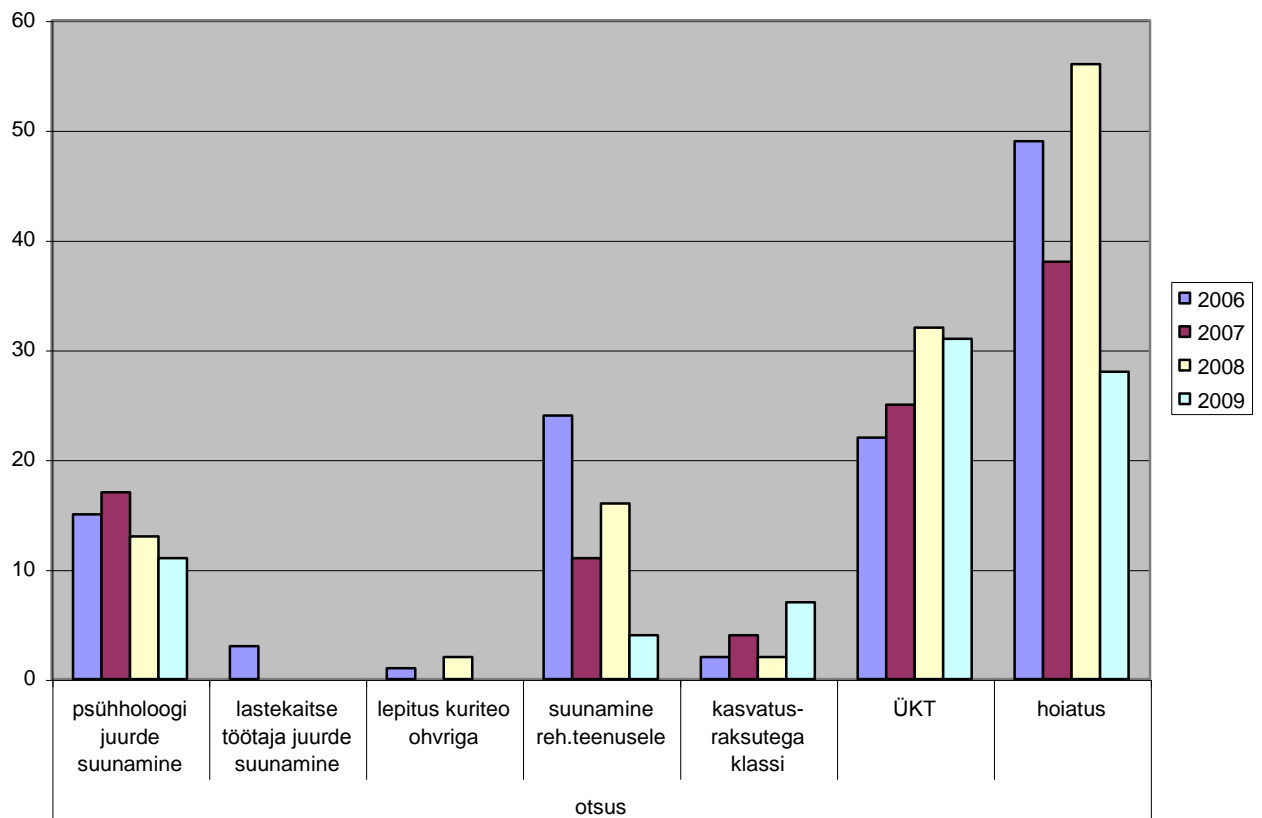
Antud uuringu eesmärgiks oli teada saada Pärnu linna alaealiste komisjoni töö efektiivsust, mõjutusvahendite liike ja komisjoni praktika seost piirkonnavõrgustiku tööga ning kirjeldada alaealiste komisjoni tööd nende liikmete ja piirkonna võrgustikuga seotud isikute poolt. Sellele vastavalt valiti ka uuringu strateegia, mis lähtus põhistatud teooriast. Kvantitatiivne andmete kogumist alustati reaalse andmetega, mille alusel loodi analüüsikategooriad ning iga järgneva alaealiste komisjoni otsuste aastakäigu läbivaatamisega kasutati ja täiendati

olemasolevaid kategooriaid. Põhistatud teooria meetodit kasutades kodeeriti ja analüüsiti kogutud materjale.

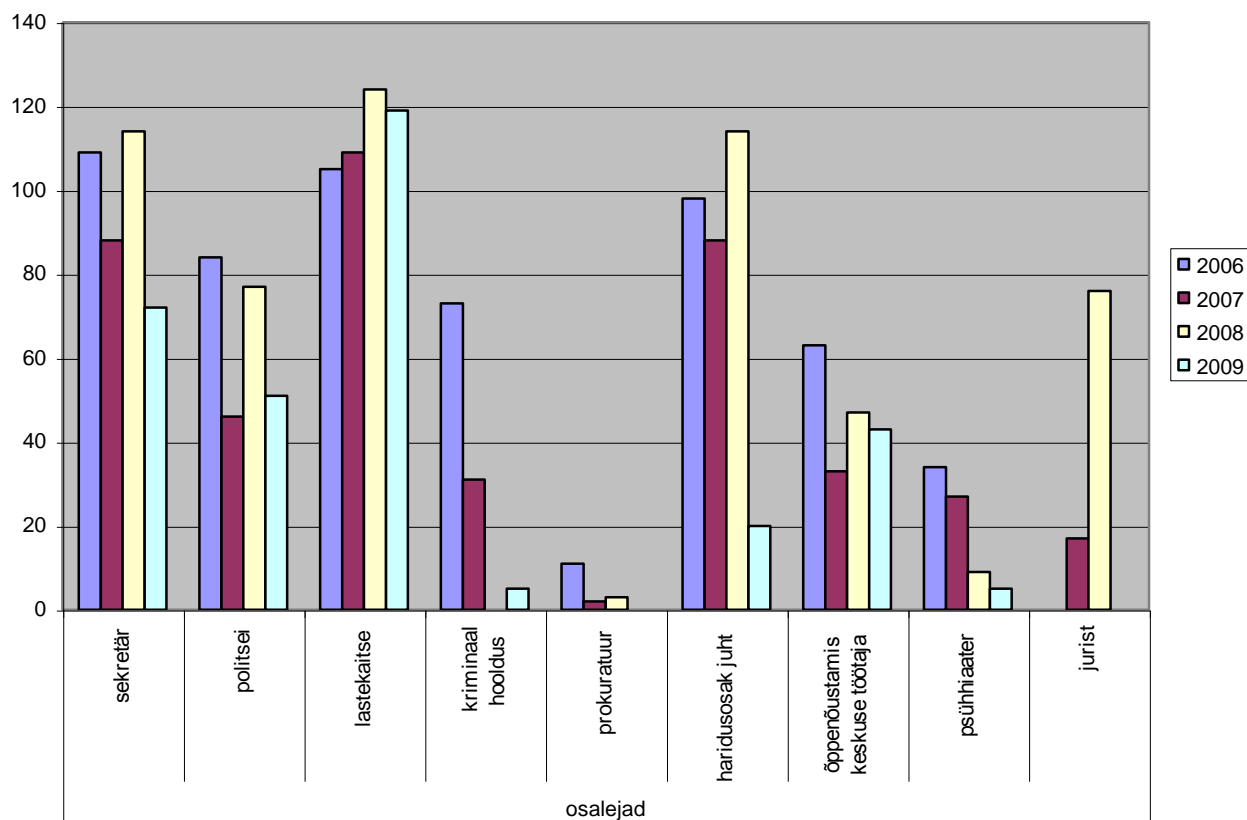
Joonis 1. Pärnu linna alaealiste komisjonist osavõtjate arv alaealiste ja nende esindajate lõikes

Tüdrukute ja poiste suhet õigusrikkumisasjades kujutab joonis 1. Jooniselt on näha, et läbi aastate on poiste rikkumiste osakaal olnud tunduvalt suurem kui tüdrukutel. Siiski on tüdrukute osakaal 2008 aastal tunduvalt tõusnud. Tüdrukute õigusrikkumised on üldjuhul keerulisemad ja raskemad, kui seda on poiste õigusrikkumised. Poiste osalus oli kõige suurem aastal 2006 ning kõige madalam aastal 2009. Lapsevanemate esindatus oli suurim 2006 ja 2008 aastal, kuid 2009 aastal on see ootamatult langenud. Ühe põhjusena võib tuua lastevanemate vähese huvi oma lapse abistamise vastu ja ükskõikse suhtumise laste tegevusse. Alaealisele määratud esindaja või kohaliku omavalitsuse esindaja osalus on läbi aastate olnud stabiilne. Kõige kõrgemaks küündis see arv 2007 aastal.

Joonis 2. Pärnu linna alaealiste komisjonis määratud mõjutusvahendite liigid

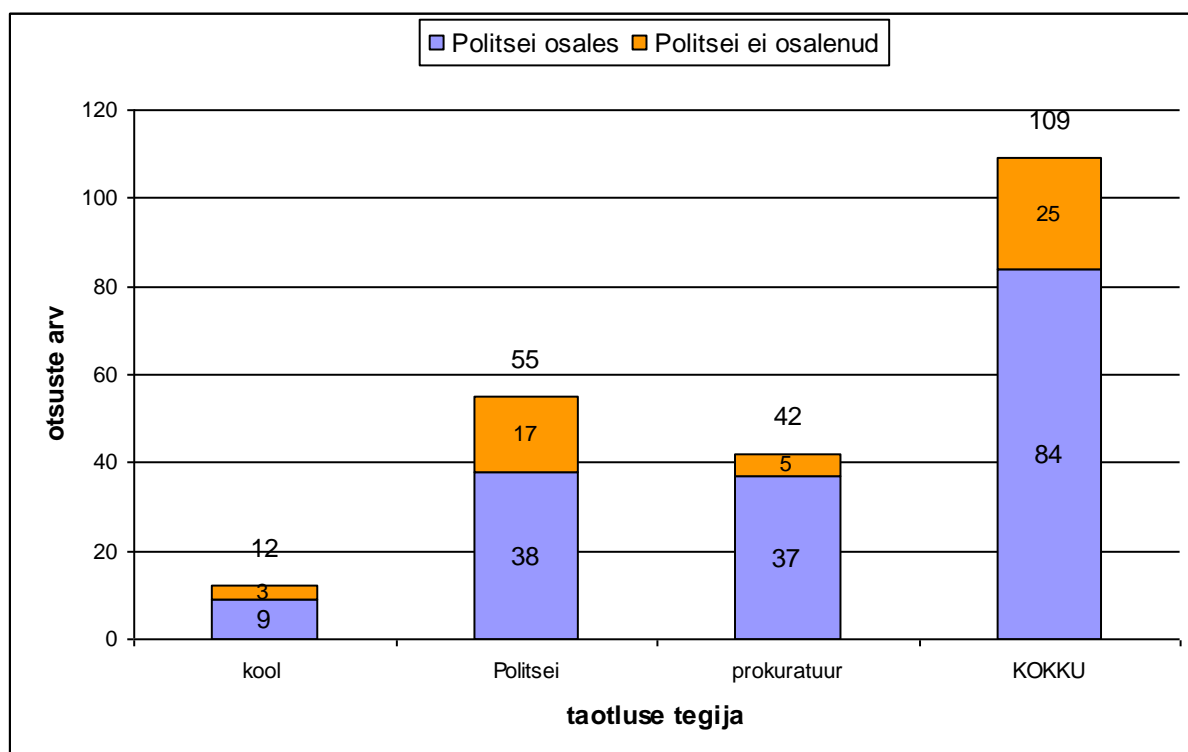
Joonisel 2 on toodud mõjutusvahendite liigid juhtumite arvu järgi. Enamlevinud mõjutusvahend on hoiatus, mis omakorda annab märku sellest, et noorte jaoks omab hoiatuse määramine piisavalt mõju. Hoiatuste osakaal oli kõige kõrgem aastatel 2006 ja 2008. Teise kõige sagedamini määratud mõjutusvahendi liigiks oli üldkasulik töö. Joonisel kajastub, et aastatel 2006-2008 oli antud mõjutusvahendi liik tõusvas joones. 2006. aastal määrati rehabilitatsiooniteenus 23 alaealisele, kuid 2009. aastal on selle mõjutusvahendi liik vähenenud 5 alaealisele. Psühholoogi juurde suunamine on läbi aastate olnud stabiilne, küündib 11-16 alaealiseni. Kõige vähem on kasutatud mõjutusvahendi liikides lastekaitse töötaja juurde suunamist, lepitus kuriteo ohvriga ja kasvatusraskustega klassi suunamist. Viimane aga on 2009. aastal võrreldes eelnevate aastatega märgatavalt kasvanud.

Joonis 3. Ülevaade Pärnu linna alaealiste komisjoni osavõtjate struktuurist

Joonisel 3 on ülevaade aastatel 2006-2009 Pärnu linna alaealiste komisjoni tööst osavõtnutest. Kõige enam osales alaealiste komisjoni töös lastekaitse, kelle osavõtt küündis 105 juhtumist kuni 125 juhtumini läbi aastate. Järgnevalt osales suurel määral komisjoni töös ka sekretär ning haridusosakonna juht, kuid kelle osalemise arv ootamatult vähenes 115 juhtumilt aastal 2008, 20 juhtumile 2009. aastal. Politsei kõige kõrgem osavõtmise protsent oli aastal 2006. Seevastu aastatel 2007 ja 2009 langes politsei osavõtu protsent. Samuti kajastub joonisel, et väiksemal määral osalesid komisjoni töös kriminaalhooldus, õppenõustamiskeskuse töötaja ja psühhiaater. Jurist osales komisjoni töös aastatel 2007 ja 2008. Kõige vähem osales aga prokuratuur. Joonisel on näha, et suurim oli osavõtt 2006. aastal, mil võeti osa 10 korral juhtumistest.

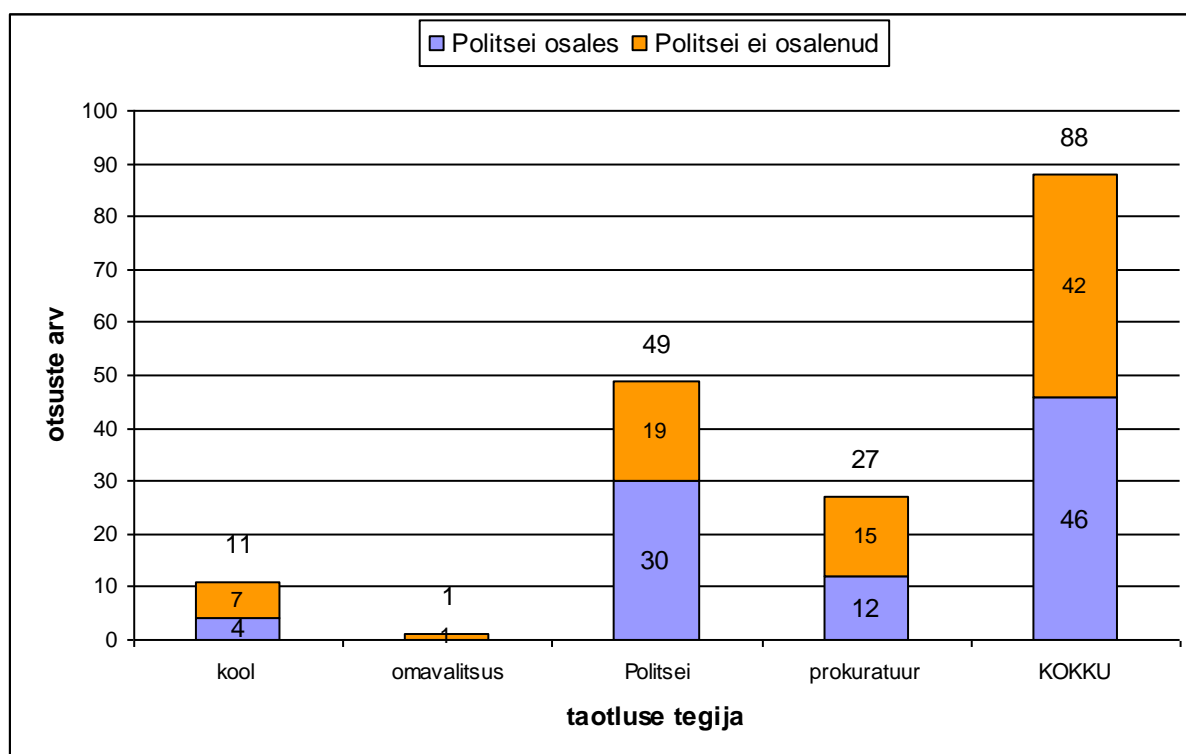

Joonis 4. Ülevaade 2006 aastal tehtud otsuste arvule, taotluste tegijale ning politsei osavõtt

Aastail 2006 tehti Pärnu alaealiste komisjonis 109 otsust. Politsei tegi taotluse 55 korral, prokuratuur 42 korral, kool 12 korral. Komisjonist kõigist istungitest võttis osa sekretär. 105 korral viibis istungil lastekaitsetöötaja. Politsei võttis osa 84 istungist. Kriminaalhooldusametnik võttis osa 73 korral. Prokurör võttis osa 11 korral. Haridusosakonna juht võttis osa 98 istungist. Õppenõustamise keskuse töötaja võttis osa 63 korral. Psühhiaater võttis osa 34 istungist.

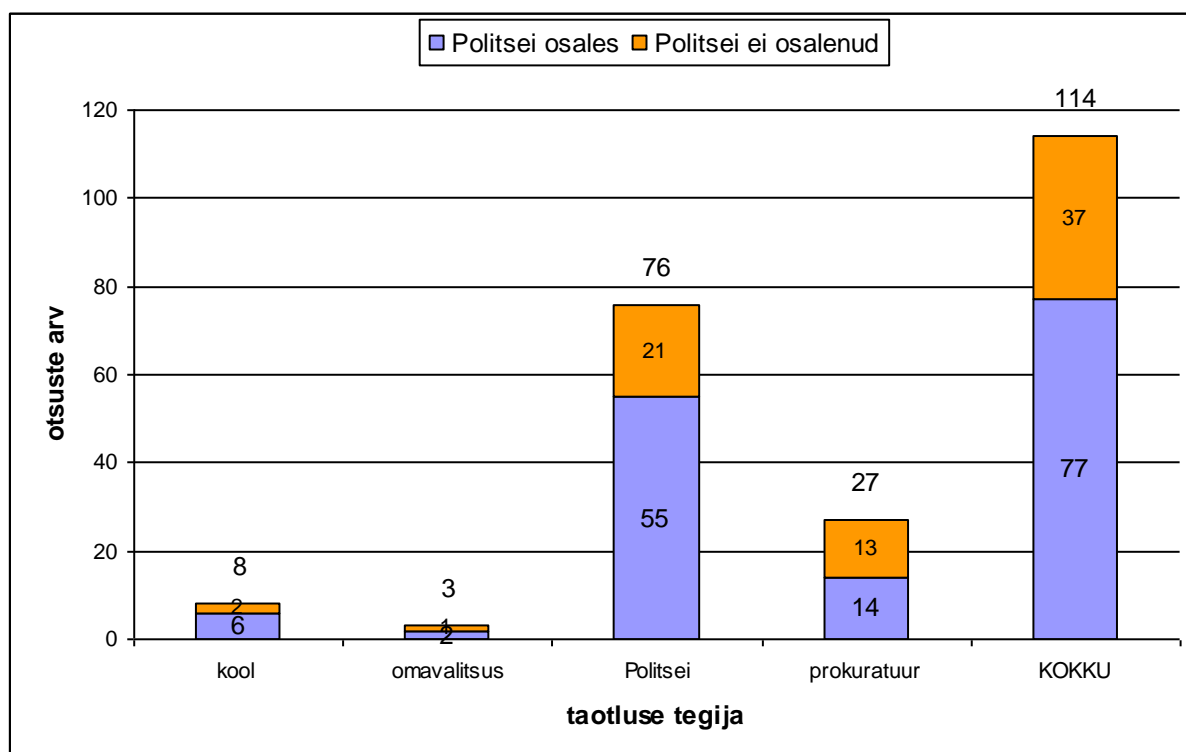
Mõjutusvahendid määrati 36 tüdrukule ja 73 poisile. 15 korral määrati mõjutusvahendiks minek psühhiaatri või psühholoogi juurde. Lastekaitse töötaja juurde suunati 3 korral. Lepitus kuriteoohvriga määrati ühel korral. Rehabilitatsiooni teenustele saadeti 24 korral. Erikooli saadeti 2 korral. Ühiskondlik kasulik töö määrati 22 korral. Hoiatus määrati 49 korral. Menetlus lõpetati 3 korral. Lapsevanem viibis kohal 103 korral. 6 korral oli määratud eestkostja.

Joonis 5. Ülevaade 2007 aastal tehtud otsuste arvule, taotluste tegijale ning politsei osavõtt

Aastail 2007 tehti Pärnu alaealiste komisjonis 88 otsust. Politsei tegi taotluse 49 korral, prokuratuur 27 korral, kool 11 korral ja kohalik omavalitsus 1 korral. Komisjonist kõigist istungitest võttis osa sekretär. 88 korral viibis istungil lastekaitsetöötaja. Politsei võttis osa 46 istungist. Kriminaalhooldus ametnik võttis osa 31 korral. Prokurör võttis osa 2 korral. Haridusosakonna juht võttis osa 88 istungist. Õppenõustamise keskuse töötaja võttis osa 33 korral. Psühhiaater võttis osa 27 istungist. Jurist võttis osa 17 korral.

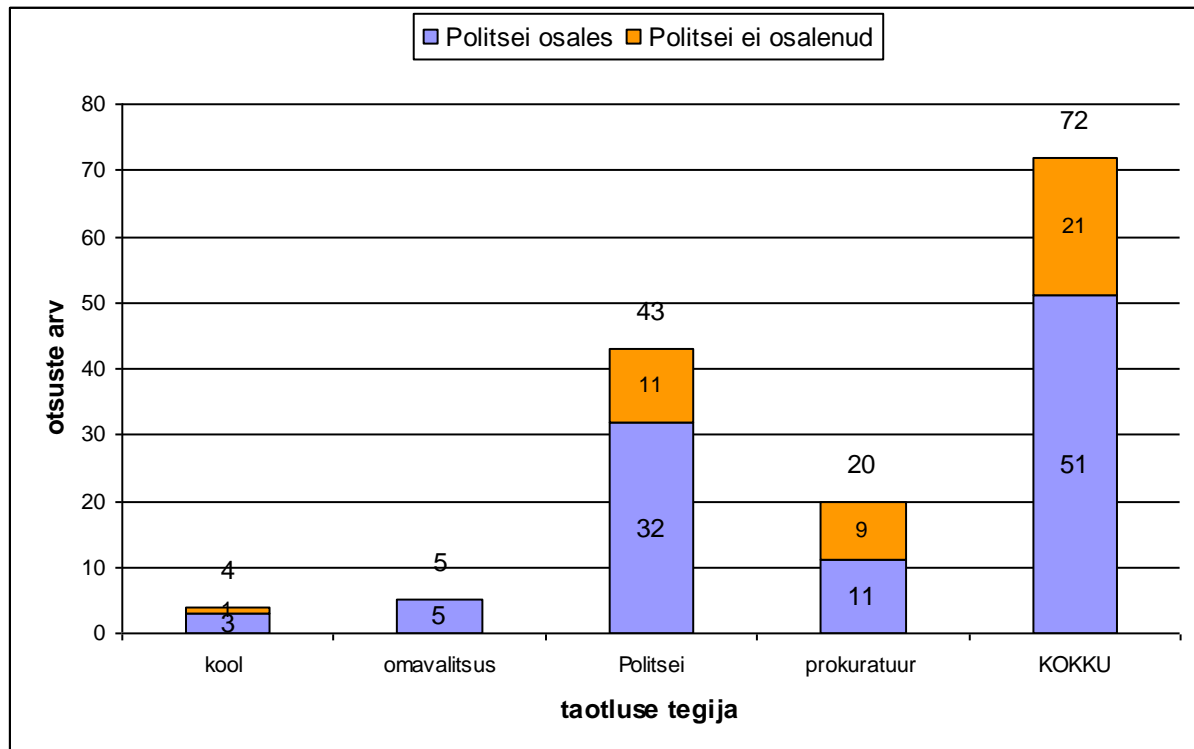
Mõjutusvahendid määrati 34 tüdrukule ja 53 poisile. 17 korral määrati mõjutusvahendiks minek psühhiaatri või psühholoogi juurde. Rehabilitatsiooni teenustele saadeti 11 korral. Erikooli saadeti 4 korral. Ühiskondlik kasulik töö määrati 25 korral. Hoiatus määrati 38 korral. Lapsevanem viibis kohal 75 korral. 13 korral oli määratud eestkostja.

Joonis 6. Ülevaade 2008 aastal tehtud otsuste arvule, taotluste tegijale ning politsei osavõtt

Aastail 2008 tehti Pärnu alaealiste komisjonis 114 otsust. Politsei tegi taotluse 76 korral, prokuratuur 27 korral, kool 8 korral ja kohalik omavalitsus 3 korral. Komisjonist kõigist istungitest võttis osa sekretär. 114 korral viibis istungil lastekaitsetöötaja. Politsei võttis osa 77 istungist. Kriminaalhooldus ametnik ei võtnud osa. Prokurör võttis osa 3 korral. Haridusosakonna juht võttis osa 114 istungist. Õppenõustamise keskuse töötaja võttis osa 47 korral. Psühhiaater võttis osa 9 istungist. Jurist võttis osa 76 korral.

Mõjutusvahendid määrati 49 tüdrukule ja 65 poisile. 13 korral määrati mõjutusvahendiks minek psühhiaatri või psühholoogi juurde. Rehabilitatsiooni teenustele saadeti 16 korral. Erikooli saadeti 2 korral. Ühiskondlik kasulik töö määrati 32 korral. Hoiatus määrati 56 korral. Lapsevanem viibis kohal 109 korral. 5 korral oli määratud eestkostja.

Joonis 7. Ülevaade 2009 aastal tehtud otsuste arvule, taotluste tegijale ning politsei osavõtt

Aastail 2009 tehti Pärnu alaealiste komisjonis 72 otsust. Politsei tegi taotluse 43 korral, prokuratuur 20 korral, kool 4 korral ja kohalik omavalitsus 5 korral. Komisjonist kõigist istungitest võttis osa sekretär. 72 korral viibis istungil lastekaitsetöötaja. Politsei võttis osa 51 istungist. Kriminaalhooldusametnik võttis osa 5 korral. Prokurör ei võtnud kordagi osa. Haridusosakonna juht võttis osa 20 istungist. Õppenõustamise keskuse töötaja võttis osa 43 korral. Psühhiaater võttis osa 5 istungist. Jurist ei võtnud kordagi osa.

Mõjutusvahendid määrati 23 tüdrukule ja 29 poisile. 11 korral määrati mõjutusvahendiks minek psühhiaatri või psühholoogi juurde. Rehabilitatsiooni teenustele saadeti 4 korral. Erikooli saadeti 7 korral. Ühiskondlik kasulik töö määrati 31 korral. Hoiatus määrati 28 korral. Lapsevanem viibis kohal 63 korral. 9 korral oli määratud eestkostja.

5.3. Tulemused ja arutelu

Analüüsidest Pärnu linna alaealiste komisjoni tööd aastatel 2006 kuni 2009 selgus, et võrgustikutöö on nõrk. Seda kinnitab fakt, et alaealiste komisjoni tööst võtsid alati osa ainult sekretär ja lastekaitsetöötaja. Ülejäänud komisjoni liikmete osavõtt oli piiratud, st osalesid kas pooltel juhtumitel või veel vähematel. Kuid võrgustikutöö eelduseks on, et kõik spetsialistid osalevad komisjoni töös ja püütakse leida konkreetses juhtumis võimalikult hea mõjutusvahend, mis suudaks alaealist mõjutada nii, et ta tulevikus ei paneks toime uut õiguserikkumist. Positiivsena võib välja tuua, et hoiatuste arv väheneb ja alaealisele õiguserikkujale püütakse leida pigem praktiline mõjutusvahend, mis avaldaks talle mõju. Näiteks üldkasulik töö või suunamine psühholoogi juurde, kes aitab alaealisel aru saada oma hälbelisest käitumisest. Mida suurem on võrgustik, seda suurem on mõjutusvahendi mõju. Oluline on siinjuures, et mida tugevam on sotsiaalvõrgustik kogukonnas, seda lihtsam on spetsialistidel kaasata erinevaid inimesi võrgustikutöösse. Seda lihtsam on siis tegeleda probleemsete lastega.

Võrgustikutöö peab hõlmama erinevaid institutsioone, et spetsialistide arv ja kompetentsus oleks piisav. Pärnu linna alaealiste komisjoni töös on kaasatud spetsialistid suhteliselt kaootiliselt, mida kinnitab vaatlusaluste aastate võrdlus. Taotlusi mõjutusvahendite määramiseks esitasid enamjaolt politsei ja prokuratuur. Teised võrgustikuliikmed olid väga tagasihoidlikud, st aastast kolm neli fakti. Antud asjaolu näitab seda, et probleem proovitakse kas kohe eos lahendada või antakse juhtum politseile üle kuna koolid ja kohaliku omavalitsuse ametnikud ei taha ise taotlusi esitada.

Võrgustikutöö toimimiseks oleks hea, kui nt alaealiste komisjoni sekretär koordineeriks oluliselt rohkem ja aitaks teha tõhusamat koostööd erinevate institutsioonidega. See aitaks oluliselt vähendada politsei ja prokuratuuri koormust. Reeglina saavad probleemid alguse väikestest asjadest, mis kasvavad välja suurteks probleemideks. Näiteks õpilane ei täida koolis käimise kohustust. Sealt omakorda tulenevad järgmised probleemid: hulkumine, alkoholi tarbimine, avaliku korra rikkumised jne. Tähtis on, et kooli töötajad reageeriks koheselt, mitte ei laseks asjadel eskaleeruda. Siinkohal ongi oluline, et probleemi lahendamise kaasatakse nii ametnikevõrgustik kui ka sotsiaalvõrgustik. Võrgustikutööga teadvustatakse probleeme, otsitakse lahendusi, suunatakse ja muudetakse väärtushinnanguid. Tulles tagasi koolis mittekäimise probleemi juurde, siis tegeledes kohe koolist puudujaga, on võimalik leida lahendusi. Näiteks panna õpilane kooli õpilaskodusse, muuta tema väärtushinnanguid ja leida temale tugiisik, kes tahab teda aidata. Oluline on seejuures, et

võrgustik tegutseks üheskoos, st kool ja kohalik omavalitsus teeksid koostööd, et leida lapse probleemile võimalikult hea lahendus. Lisaks sellele, et võrgustik tegutseks üheskoos, on oluline ka operatiivsus ja järjepidevus. Pahatihti on nii, et asjad venivad, st üks ametnik tegeleb mingi aja konkreetse probleemiga ja siis edastab teisele ametnikule. Mida suurem kogukond, seda aeglasemalt asjad liiguvad. Väikese kogukonnas tunnevad kõik kõiki ja asjad liiguvad tunduvalt kiiremini. Isiklikust kogemusest tean, et kohalik alaealiste komisjon suudab reeglina kiiremini menetleda kui maakondlik. Maakondlikus komisjonis tekib probleem juba sellega, et võrgustikuliikmed ei tunne nii hästi üksteist ja probleemisse süvenetakse alles alaealiste komisjoni istungil. Seega väga olulised on isiklikud kontaktid võrgustikutööd tegevate inimeste vahel ja võrgustikutöös osalevad inimesed peavad tahtma teha koostööd.

5.4. Probleemid ja ettepanekud

Analüüsist selgus, et kõige suuremaks ja esmaseks probleemiks on võrgustikuliikmete kaootiline ja mitteregulaarne osavõtt alaealiste komisjoni istungitest. Ainsad, kes alati kohal olid, on sekretär ja lastekaitsetöötaja. Seega tuleb leida moodus, kuidas saada igale istungile kohale kõik alaealiste komisjoni liikmed. Teistele eeskujuks peaks olema politsei, kes võiks olla eestvedaja. Politseil on olemas hästi koolitatud ja pädevad töötajad, kes peaksid olema piisavalt motiveeritud, et hoida alaealiste komisjoni töös. Seejuures ei tohi unustada, et alaealiste komisjonile on seadusega pandud kohustus korraldada oma piirkonnas preventioonialast tööd ja leida lahendusi probleemsete alaealiste käitumisele. Seega alaealiste komisjon ja eelkõige võtmeisik peaks korraldama preventiooni. Kahjuks on tänasel päeval nii, et lahendatakse ainult neid konkreetseid juhtumeid, mis saavad alaealiste komisjoni. Üks põhjuseid võib olla ka see, et alaealiste komisjoni liikmetel on vähene motivatsioon võtta endale kohustusi ja vastutust. Komisjoni saadavad taotlusi enamasti politsei ja prokuratuur. Siit tulenebki probleem, st ametkonnad on liiga passiivsed. Tuleks välja selgitada põhjused ja alaealiste komisjoni võtmeisik peaks suutma luua sellise võrgustiku, mis hõlmaks tervet kogukonda. Alaealiste mõjutusvahendite seadus annab võimaluse esitada taotluse õigusrikkumise asja arutamiseks lisaks politseile ja prokurörile ka sotsiaaltöötajale, kohtunikule ja keskkonnajärelevalvega tegeleva asutuse ametnikule. Pärnu linna alaealiste komisjoni otsustest aastatel 2006 kuni 2009 selgus, et kordagi ei esitanud komisjonile taotlust sotsiaaltöötaja, kohtunik ega keskkonnajärelevalvega tegelev ametnik.

Arusaadav on, et keskkonnaalaseid õigusrikkumisi on alaealiste hulgas vähe ja seega on arusaadav taotluste puudumine. Kuid küsimusi tekitab, miks pole sotsiaaltöötaja ja kohtunik esitanud ühtegi taotlust komisjonile. Selleks võivad olla muidugi objektiivsed põhjused, kuid võrgustikutöö eelduseks on eelkõige, et kõik võrgustiku liikmed teevad koostööd ja neil on ühised eesmärgid. Samuti tundub, et komisjoni töötulemuste mõõtmine on üsna ebaselge ning mõjutusvahendite täitmise üle puudub pidev järelvalve. Ettepanekuna paremate tulemuste saavutamiseks võiks olla alaealiste komisjoni liikmete koolitamine läbi erinevate programmide, nende motiveerimine ning piisava aja- ja raharessursi võimaldamine. Ühtlasi võiks ka meedia suuremat tähelepanu juhtida alaealiste komisjoni tööle ning olulisusele. Probleemide tekkimisel tuleks neisse koheselt sekkuda. Parandada tuleks ka koostööd erinevate võrgustikuliikmete vahel. Alaealiste komisjoni eesmärgiks on õigusrikkumise ennetamise koordineerimine, järelvalve teostamine ja mõjutusvahendi rakendamine läbi toetava professionaalse võrgustikutöö kaudu, mida võiks igapäeva töös arvestada.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada Pärnu linna alaealiste komisjoni töö praktika aastatel 2006-2009, määratud mõjutusvahendite osakaal liigiti ning mõjutusvahendite määramisel kasutatud võrgustikutöös osalenud ametnike panus. Samuti sooviti teada saada, kui palju osalesid võrgustiku liikmed alaealiste komisjoni töös ja milliseid mõjutusvahendeid enim määrati. Töö teoreetilises osas räägiti lahti võrgustikutöö mõiste, seadusest tulenevad kohustused ja õigused ning toodi ära piirkonna kirjeldus. Samuti käsitles töö autor alaealiste komisjoni töö spetsiifikat ja võrgustikutööd, millega täitis lõputöö eesmärgi saada selgusele alaealiste komisjoni töö praktikast, mõjutusvahendite liikidest ja võrgustikuliikmete omavahelise koostöö aspektidest. Lõputöö eesmärgi täitmiseks ja püstitatud uurimisküsimuste saavutamiseks tutvus autor Pärnu linna alaealiste komisjoni otsustega aastast 2006 kuni 2009. Seejärel koostas saadud andmete alusel analüüsi.

Lõputöös püstitatud küsimused said vastuse. Lõputöö uurimuslikus osas selgus, et kõik võrgustikuliikmed ei osale alaealiste komisjoni töös. Analüüsi käigus selgus, et kõige suurem osavõtu määr oli lastekaitse, sekretäri, haridusosakonna juhil, kellele järgnes politsei. Mõjutusvahendites määrati enim hoiatust ja sellele järgnes üldkasulik töö. Tagasihoidlikuks jäi lastekaitse töötaja juurde suunamise võimalus ning lepitus kuriteo ohvriga. Samuti selgus, et enamikel juhtumitel on võrgustikutöö algatajaks politsei ja prokuratuur.

Lõputöös toodi välja ka alaealiste komisjoni ja võrgustikuliikmete koostöö kitsaskohad. Üheks kitsaskohaks võib tuua vähest motiveeritust võtta endale kohustusi ning vastutust. Veel selgus uurimustöö käigus, et alaealiste komisjoni töötulemuste mõõtmine on üsna ebaselge ning puudub ka mõjutusvahendite täitmise üle pidev järelvalve.

Ettepanekuna toodi ära alaealiste komisjoni liikmete koolitamine, nende motiveerimine ning piisava aja-ja raharessursi võimaldamine.

Järgmisel samal teemal uuringu tegija võiks rohkem tähelepanu pöörata sellele, et milliste tegude eest määrati antud mõjutusvahendid. See annaks hea ülevaate, millele peaksid nii võrgustikuliikmed kui ka lapsevanemad enim tähelepanu pöörama. Samuti võiks uurida, milline mõjutusvahendi liik saavutas soovitud tulemuse. Tähelepanu võib pöörata ka sellele, et kui paljudel kordadel sattus kord juba mõjutusvahendi saanud alaealine uuesti komisjoni ette.

SUMMARY

The analyses of the work of Pärnu Juvenile Committee in 2006 – 2009 and the connections between region network and the work of the committee

The aim of the present diploma paper was to analyse the work of Pärnu Juvenile Committee in 2006 – 2009, determined means of influence by categories and the part of the participating officers in the network.

The author of the paper was trying to find out how much the netmembers participated in the work of juvenile committee and which the mostly determined means of influence were.

In the theoretical part of the paper there are explained the concept of the network, duties due to the law and rights and the description of the region. To achieve the aim of the present paper, the author has been treated the speciality of Pärnu Juvenile Committee and the network.

To achieve the aim and hypotheses the author studied the decisions of the committee from 2006 to 2009 and made the analyses based on the data.

Author's questions were confirmed in the paper. The research shows that not all of the network members participated in the work of Juvenile Committee. According to the analyses became evident that the officers of Estonian Union for Child Welfare, the secretary and the director of Department of Education were participating in the work of committee more than the police. Mainly there was given a warning and it was followed by public work as the means of influence. Too few cases were directed to the officer of Estonian Union for Child Welfare and there were lack of peace offerings with victims. Mostly the police and the prosecuting magistracy were the initiators of the network.

In the present paper there were brought out some negative sides of Juvenile Committee and the members of the network. One of these is the deficiency of motivation to take duties and responsibilities. Also it is not clear how the measuring of the results of committee is taking place, and the constant watch over the observing the means of influence is missing.

The suggestion is to train and motivate the members of juvenile committee and to guarantee enough resources of time and money.

KASUTATUD KIRJANDUS

Alaealiste komisjon. Küsimuste-vastuste rubriik. Lasteabi kodulehelt <http://www.lasteabi.ee/et/kkk/319#i1122> välja otsitud 05.01.2011

Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava aastateks 2007-2009. Justiitsministeeriumi kodulehelt

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=35839/Alaealiste+kuritegevuse+vahe+ndamise+arengukava+aastateks+2007-2009.pdf> välja otsitud 24.02.2011

Alaealise mõjutusvahendite seadus 28.01.1998, jõustunud 01.09.1998- RT I 1998, 17, 264

Allev ja Koppel. 2001. Sotsiaalhoolekandes kasutusel olevad põhimõisted ja nende seletused. Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuamet

Eesti alaealiste komisjonide tegevus aastatel 1999-2004. Haridus-ja Teadusministeeriumi kodulehelt http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=44700/Alaealiste_komisjonid_Eestis_1999-2004%5B1%5D.pdf välja otsitud 01.03.2011

Halinga valla alaealiste komisjoni kriminaalpreventiivse tegevuse arengukava 2010-2012. Haltinga valla kodulehelt <http://www.halingavald.ee/public/resources/editor/file/Alaealiste%20komisjoni%20arengukava%202010-2012.pdf> välja otsitud 28.02.2011

Kallas, L., Heido, R. ja Räsä, J. 2010. Lapsed ja alaealised. Süüteod: väärted ja kuriteod. Tallinn Kuriteoennetuse Sihtasutus

Kiik, R. 2003. Võrgustikutöö võimalikkusest sotsiaaltöös. Raamatus "Võrgustikutöö võimalusi töös lastega" (Toim. T. Edovald). (lk 24).

Klefbeck, J. ja Ogden, T. 2001. Laps ja võrgustikutöö. SA Omanäolise Kooli Arenduskeskus

Korp, E., Leppiman, A., Mere, A. ja Vaher, A. 2002. Laps elu, probleemid ja lahendused. Tallinn

Korp, E. 2004. Turvakodu lapse kasvukeskkonnana. Raamatus "Lapse kasvukeskkond ja sotsiaalsed oskused" (Toim. T. Tulva). (lk 78). Tallinn Lastekaitse Liit

Korp, E. ja Rääk, R. 2004. Lastekaitsetöö kohalikus omavalitsuses. Tallinn EV Sotsiaalministeerium

McCord, J., Widom, C. & Crowell, N. 2001. Juvenile Crime, Juvenile Justice. National Academy press. Washington, DC

Pärnu maakonna alaealiste komisjoni kriminaalpreventiivse tegevuse arengukava 2008-2011. Pärnu Maavalitsuse kodulehelt http://mv.parnu.ee/fileadmin/parkla/failid/haridus/alaealiste_komisjon/akarengukava_2008-2011.pdf välja otsitud 26.02.2011

Sootak, J. 17.03.2010. Alaealiste mõjutusvahendite seaduse tekkelugu ja põhimõtted. Eesti Noorsootöö Keskuse kodulehelt http://www.entk.ee/sites/default/files/Alaealise_mojutusvahenditeseaduse_tekkelugu_ja_pohimotted_0.pdf välja otsitud 27.02.2011

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Pärnu linna alaealiste komisjonist osavõtjate arv alaealiste ja nende esindajate lõikes.....	22
Joonis 2. Pärnu linna alaealiste komisjonis määratud mõjutusvahendite liigid.....	23
Joonis 3. Ülevaade Pärnu linna alaealiste komisjonist osavõtjate struktuurist.....	24
Joonis 4. Ülevaade 2006 aastal tehtud otsuste arvule, taotluste tegijale ning politsei osavõtt.....	25
Joonis 5. Ülevaade 2007 aastal tehtud otsuste arvule, taotluste tegijale ning politsei osavõtt.....	26
Joonis 6. Ülevaade 2008 aastal tehtud otsuste arvule, taotluste tegijale ning politsei osavõtt.....	27
Joonis 7. Ülevaade 2009 aastal tehtud otsuste arvule, taotluste tegijale ning politsei osavõtt.....	28